

Door Henk Jongsma, hoofdauteur Op niveau tweede fase eerste editie

Beschrijving of typering

Inleiding

Verhalen gaan (bijna) altijd over mensen. Die leren wij in de loop van het verhaal kennen. Soms zo goed dat we ons echt een voorstelling van zo'n persoon kunnen maken. We 'weten' hoe hij of zij eruitziet, we 'kennen' zijn of haar manier van denken, kunnen voorspellen hoe zijn of haar gedrag is, enzovoort.

En dat is wat een schrijver wil: 'Een personage dat uit de verf komt, wordt een bekende van de lezer. Een vriend, een vertrouweling. Een voorbeeld, een moreel voorbeeld. Of iemand die de lezer zelf graag zou willen zijn,' zegt de schrijver Jan Brokken (*De wil en de weg. Over het schrijven van romans en verhalen*. Uitgeverij Augustus, Amsterdam – Antwerpen, 2006, p. 81).

Maar hoe doet een schrijver dat? 'Allereerst zul je ervoor moeten zorgen dat je personage enigszins herkenbaar is – aan de buitenkant, maar ook aan de binnenkant. De buitenkant is het makkelijkst: geef je personage een herkenbare gewoonte, een manier van doen die in lijn is met zijn karakter en met zijn thema. Vandaar het bliksemachtige litteken op Harry Potters voorhoofd. En Henri Osewoudt, de hoofdpersoon uit *De donkere kamer van Damocles* (W.F. Hermans), is een man met een bijna doorzichtig uiterlijk – een eigenschap die later van groot belang blijkt en die het thema van het boek versterkt.

De binnenkant is lastiger, want dan komt de amateurpsychologie om de hoek kijken. Hoe begrijpt de lezer dat de hoofdpersoon door twijfel wordt overmand? 'Laat hem weifelen, geef hem keuzes die hij niet aangaat', schrijft Louis Stiller in het hoofdstuk *Hoe breng je je (hoofd)persoon tot leven?* in het boek *Van passie tot publicatie*, een bundeling die Chris Lembeeckx maakte van artikelen uit het tijdschrift *Schrijven* (Uitgeverij Augustus, Amsterdam – Antwerpen, 2008).

De schrijver helpt de lezer dus bij die kennismaking. Soms zelfs door het geven van een uitvoerige beschrijving. Vooral in oudere romans vind je die. Moderne schrijvers vermijden zo'n beschrijving meestal. Zij gaan uit van het adagium *Showing, not telling*: het personage wordt getoond in zijn doen en laten, en daar moet de lezer zijn conclusie uit trekken. Geen beschrijving, maar een typering.

Daar ga je je in deze lesbrieven mee bezighouden: hoe leren wij de verhaalpersonages kennen?

Opzet van deze lesbrieven

Je leest:

- hoe Franca Treur personages typeert (opdracht 1 t/m 4);
- (openings)fragmenten van romans uit drie verschillende tijden en vergelijkt de manier waarop personages worden getypeerd (opdracht 5 t/m 10);
- openingszinnen en fragmenten uit vier moderne verhalen en beoordeelt die (opdracht 11 en 12).

Je vindt bij deze lesbrieven geen uitwerkingen. Dat kan ook niet, want er zijn geen standaardantwoorden. Vorm daarom regelmatig een groepje met een paar medeleerlingen en vergelijk en bespreek jullie uitwerkingen. Als dat nodig is, verbeter je je antwoorden of schrijf je een aanvulling.

Franca Treur

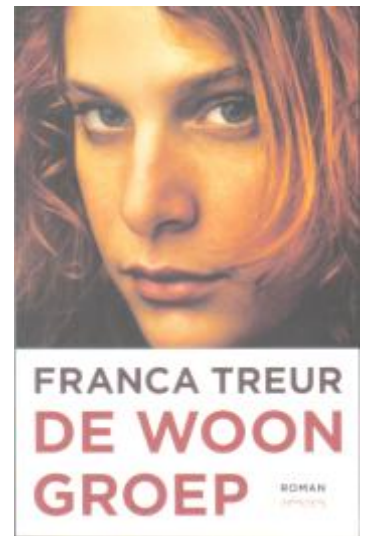

Het dagblad *Trouw* publiceerde in de zomer van 2014 een serie artikelen waarin auteurs wordt gevraagd een zin uit hun oeuvre te noemen waarop ze bijzonder trots zijn. Ook moeten ze een zin van een andere schrijver geven waarop ze jaloers zijn. Op 2 augustus was de beurt aan Franca Treur, de schrijfster van *Dorsvloer vol confetti* (2009) en *De woongroep* (2014).

Zij koos uit haar eigen werk de zin:

In de keuken pakt hij altijd de stoel met de rottige leuning.

Dit is haar toelichting.

Tekst 1

In de keuken pakt hij altijd de stoel met de rottige leuning.
uit: *De woongroep*

Ik geef toe: niet de meest ontroerende zin ooit. Maar ik koos hem omdat de korte, rake typering een van de belangrijkste instrumenten is van een schrijver. Hier gaat het om Mattheo, een bijfiguur uit de woongroep, iemand die zichzelf tot gekmakens toe wegcijfert. Zo had ik hem ook kunnen omschrijven, dan spel je het uit voor de lezer. Veel beter en levendiger is het wanneer je je personages iets typerends laat doen of zeggen. Mattheo is de geliefde van een van de bewoners. Hij woont er clandestien, zo wordt uitgelegd aan nieuwkomer Elenoor. Men vertelt haar dat ze eerst argwanend waren geweest: een extra huisgenoot om de douche en de koelkast mee te delen. Maar Mattheo bleek iemand die uit zichzelf schoonmaakt, en in de keuken pakt hij dus altijd de stoel met de rottige leuning.

Huisgenoot Annerie, die van een uitkering leeft en de hele dag de tijd heeft om Elenoor als nieuwe huisgenoot te verwelkomen, wordt overigens als volgt getypeerd:

's Avonds gaan we ergens eten, om "het" te vieren. Ze bedoelt dat ik er ben, en ik begrijp eruit dat we dat niet met z'n allen gaan vieren. Ik moet alleen zelf even voor een portemonnee zorgen, bij Annerie is de zorgtoeslag nog niet gestort.'

Opdracht 1

1. Waarom kiest Franca Treur juist deze zin uit haar werk?
2. Wat is volgens haar het voordeel van typeren ten opzichte van beschrijven?
3. Annerie typeert ze op een andere manier. Hoe?
4. Welke van deze twee manieren vind jij het mooist? Geef een korte uitleg.

De typering van Mattheo komt uit het volgende fragment.

Annerie legt, telkens in nieuwe giechelbuien uitbarstend, uit dat Reve altijd jongens over de vloer heeft. Steeds dezelfde types. Knap, bleek, dikwijls met een stropdas en een bril met schildpadmontuur. Eentje, mascarazwart haar, half-Italiaans, kwam op een keer zelfs met een roos tussen de tanden. Dat was Mattheo, en Mattheo is gebleven.

Reve en Mattheo knikken. Zo is het gegaan.

Eerst kwam hij iedere dag, en op een zeker moment kwamen er koffers.

'Grote koffers,' zegt Annerie. 'Van die dingen waarmee mensen emigreren.' Ze had gedacht: weer iemand om de koelkast en de badkamer mee te delen, maar Mattheo is heel schoon gebleken. Een aanwinst. En in de keuken pakt hij altijd de stoel met de rottige leuning. (p. 69/70)

Opdracht 2

- 1 Noteer twee zinnen waarmee je Mattheo ook zou kunnen typeren.
- 2 Welke van deze drie typeringenvind je de beste? Geef een korte uitleg.
- 3 Noteer ook twee zinnen waarmee je Annerie zou kunnen typeren. Geef bij elke zin een korte uitleg.

Voor de zin van een andere schrijver, een zin die ze zelf had willen schrijven, koos ze:

Wil je niet nog eens wat liefs zeggen voor ik wegga?

Willem Brakman: *Oorsprong en doel der geschiedenis*. Een verhaal uit de bundel *Vijf manieren om een oude dame te wekken*, 1980.

Ze gaf de volgende toelichting.

Tekst 2

De meester in de veelzeggende typering is Willem Brakman. Van hem heb ik deze zin gekozen, uit het verhaal *Oorsprong en doel der geschiedenis*. Een ontroerend verhaal, en dat is bijzonder voor Brakman, die doorgaans met veel afstand over emoties schreef. Ook zonder context roept dit veel op. Twee geliefden, maar wat is er nog over van hun liefde? En een van de twee legt zich daar nog niet bij neer. In het verhaal krijgt een vrouw het hele bezoekuur lang geen contact meer met haar man die op een afdeling voor zware gevallen zit. In haar wanhoop smeekt ze om een glimpje 'vroeger'. Het verhaal is geschreven vanuit de man, dat is het knappe. 'In al deze onoverzichtelijkheden en verwarring was die merkwaardige vrouw die trouw ieder bezoekuur aan zijn bed kwam zitten in ieder geval een constant element. [...] Het gezicht was plat, wat mongools zelfs, met die dikke lippen en hoog aangezette jukbeenderen. Ze was ook verder zo plat als een cent en gekleed in allemaal bruine en gebreide spullen. Ze nam fruit voor hem mee en legde regelmatig boeken op zijn nachtkastje, soms stopte ze er regelend ook opeens weer een paar in haar tas. Eenmaal gezeten begon ze onherroepelijk te breien. Met de lakens tot aan zijn ogen opgetrokken lag hij naar haar te kijken en dacht: Wie is dat?... ' Dit zou ik graag geschreven hebben.

Opdracht 3

- 1 Wat is het ontroerende van deze zin?
- 2 Wie of wat wordt met deze zin getypeerd, de man, de vrouw of de situatie?
- 3 Wat vind jij van deze typering?

De zin die Franca Treur koos, komt uit het volgende fragment:

'Raak me eens aan?' Hij legde een hand op haar arm, gespierder dan hij dacht. De arm zweefde weer weg van het tafelblad, een hand pinkte bezorgd en elegant een traan van oog en wang. Ze herstelde zich snel, hij bibberde zich omhoog aan het tafeltje, altijd moeilijk voor de knieën, ze redderden nog wat aan elkaar, knikten blind maar vriendelijk naar verschillende kanten en gingen naar binnen. Ook de muziek marcheerde af, kwiek en verend, en ze liepen maar wat ver uit de pas. Voorzichtig ging het over de tegels, over de drempel de koele gang in. Ze liepen met kleine pasjes en hij dacht al aan zijn bed en aan alles waaraan hij zou gaan liggen denken: de gymnastiekvereniging, de parade op het Malieveld met de muziek en de paarden en het stof. De vrouw naast hem hinderde hem omdat ze maar steeds naar hem keek. Ten slotte zei hij: 'Jij hebt ook je zorgen wel geloof ik.'

Ze knikte, alweer met iets van een glimlach: "t Is een last die jaren, en dat praten heeft het maar zwaarder gemaakt. Ik had niet moeten komen.' Ze droogde de ogen met een belachelijk klein zakdoekje en snoof. 'Wil je niet nog eens wat liefs zeggen voor ik wegga?'

Hij stond stil en keek haar hulpeloos aan: 'God zegen je,' zei ik stroef en keek daarna nieuwsgierig de gang in waar geluiden klonken. Ze schudde het hoofd, schikte verstrooid nog wat aan het zwarte haar en liep toen verder door de gang.

Hij keek haar na, eindelijk onbelast en onbekeken zakte zijn mond open en zijn ogen liepen leeg. Even nog trachtte hij zich iets te herinneren, maar zijn geest werd traag en donzig. 'Poeh,' zei hij eindelijk, 'waar die het allemaal over had.' Hij haalde zijn pijp uit de zak van zijn kamerjas, keek in de pijpewop en dacht na. Daarna stapte hij richting tuin, de hele dag binnen was niks, hij kon best eens een luchtje gaan scheppen.

Willem Brakman, *Vijf manieren om een oude dame te wekken*, Em. Querido's Uitgeverij B.V., Amsterdam, 1980 (p. 71).

Opdracht 4

Geef telkens een korte toelichting bij je keuzezin.

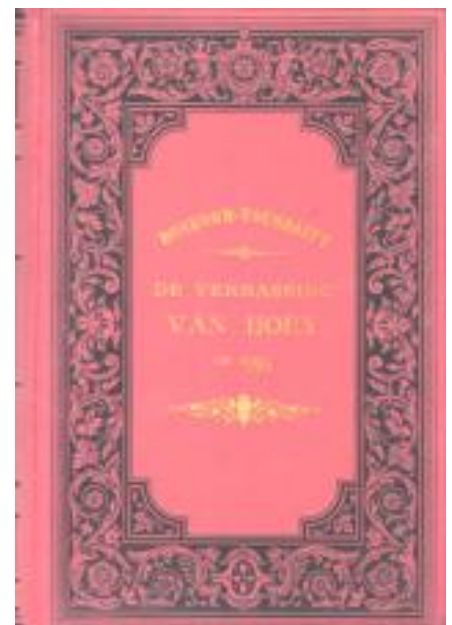
- 1 Met welke zin uit dit fragment zou je de vrouw willen typeren?
- 2 Met welke zin zou je de man willen typeren?
- 3 En met welke zin zou je de situatie willen typeren?

Drie romans uit verschillende tijden

Roman 1 Het begin van de roman *De verrassing van Hoey in 1595* van de schrijfster A.L.G. Bosboom-Toussaint (1812-1886). Deze roman verscheen in 1866.

Terwijl de beker rondgaat, nemen wij de personen op, die zich om de tafel geschaard hebben, en onderscheiden terstond de karakteristieke kop van de ritmeester Godart van Balen, 'de oude vos' bijgenaamd, een soldaat van fortuin, welke echter reeds tien jaar geleden haar toppunt had bereikt. Hij bracht het toen tot de rang die hij thans nog bekleedt; hij bracht het sedert niet verder; hij geeft de hoop dit ooit te zullen doen schier op. De oude vos! Het sta met die bevordering zo het wil, die bijnaam is hem niet ten onrechte gegeven. Die fijne, spitse neus, de dunne lippen van die vooruitstekende mond, die kleine zwarte ogen, tintelend van schranderheid en stoutheid beide, onder zijn borstelige wenkbrauwen, zij doen hem kennen als een man die slim beleid aan onverschrokken koenheid weet te paren. Maar op dat scherp getekend gelaat, geelbleek van tint, ligt geen vrolijke levenslust, geen openheid; zijn leeftijd, door het grijzend haar en de gans verbleekte knevelbaard aangeduid is geen voldoende reden voor die strakheid, vrolijke oude krijgslieden zijn niet zeldzaam, en aan zijn linkerzijde zit er een die hem op dat punt een lesje kan geven. Of bewijzen de rimpels op Van Balens voorhoofd, 'de droefkreukels' om zijn mond, bewijzen zij inderdaad dat enig heimelijk leed, enige diepe krenking zijn gemoed doorvlijmd en verbitterd heeft?

A.L.G. Bosboom-Toussaint, *De verrassing van Hoey in 1595*, Uitgave Charles Ewings, 's-Gravenhage, p. 3/4 (spelling aangepast).

Opdracht 5

Wat weet je van Van Balen? Vul het schema in.

	Heb ik gelezen	Heb ik afgeleid uit het fragment
naam		
leeftijd		
beroep		
uiterlijk		
kleding		
karakter		
gemoeds-gesteldheid		

Roman 2 Het begin van de roman *Ivoren wachters* van Simon Vestdijk (1898-1971). De roman verscheen in 1951.

Terwijl achter de toonbank het meisje de okkernoten met handenvol op de koperen schaal liet kletteren, deed hij, belangstelling voor het weegwerk veinzend, een pas voorwaarts, en bleef zo, licht voorovergebogen, staan in een houding van half galante opmerkzaamheid. Nerveus lachend keek zij naar hem op.

'Voor hersenvoedsel wordt dat misschien wat te veel,' zei hij, met enigszins lispelende stem, 'maak er maar anderhalf ons van, en geef me voor de rest' – nu wees hij op het geld, dat al op de toonbank lag – 'n paar repen, bitter en vanille.' 'Goed, meneer. Hersenvoedsel, zei u?' – Lacherig, maar zonder in lachen te durven uitbarsten, staarde zij hem aan. 'Hersenvoedsel.'

Na het gewicht veranderd te hebben, haalde zij zoveel noten uit de schaal als nodig was, en reikte toen naar een bundel grofpapieren zakken, die boven de toonbank aan een haak hing; maar met een bevelend gebaar hield hij haar tegen. 'Geef ze zo maar. Ik heb graag m'n zakken vol van die dingen; overal hersenvoedsel, net als spiekbriefjes. Je weet natuurlijk ook niet wat spiekbriefjes zijn.'

'Nee,' zei het meisje, grabbelend in de rijen chocoladerepen onder het opgetilde glazen deksel, dat voor hem, waar hij stond, het zware zonbeschenen septemberlommer van de bomen op straat weerspiegelde, met een streep blauwe lucht.

'Spiekbriefjes zijn als 't ware hersenvoedsel in papiervorm. Je geeft ze door, of je houdt ze bij je, en er staat alles op. Iedere wens wordt erdoor vervuld, net als in 'n sprookje.' – Zijn stem had een dromerige golving aangenomen, en steeds tuurde hij nog in het glas, waar al meer dingen te ontdekken waren: geveld, en een bewegende handkar, en kinderen die voorbijliepen, en de verdeling van licht en schaduw en groen en grijs, en een witte wolkveer, over alles heen. Het was een charmante camera obscura, scheef en wazig in de ruimte hangend, en toch scherp te herkennen. Het meisje liet het deksel dalen, het visioen was weer weg. Zonder haar aan te zien nam hij de twee chocoladerepen en liep naar de weegschaal, waar hij de noten ontving, die hij met grote behendigheid in jas- en broekzakken liet verdwijnen.

S. Vestdijk, *Ivoren wachters*, Uitgeverij De Bezige Bij, Amsterdam, 1951 (p. 5).

Opdracht 6

Wat weet je van de hij-figuur? Vul het schema in.

	Heb ik gelezen	Heb ik afgeleid uit het fragment
naam		
leeftijd		
beroep		
uiterlijk		
kleding		
karakter		
gemoeds-gesteldheid		

Roman 3 Het begin van de roman *De laatste ontsnapping* van Jan van Mersbergen (1971). Deze roman verscheen in 2014.

Gordels om, knippert het lampje.

Volgens mij is het de eerste keer dat hij zichzelf aan een stoel ketent en ook de eerste keer dat hij dat doet omdat een ander hem dat vraagt, eerst dat lampje en nu een blonde stewardess met een groene rok en dunne benen. Zijn zoon Deedee zit links naast hem aan het raampje. Hij klikt ook zijn gordel vast.

De motoren zoemen al. We gaan opstijgen, we gaan naar de zon, naar het strand, naar het feest. Ik heb er zin in.

In de auto naar het vliegveld deed hij zijn riem niet om. Ik zei er niks van. Toen we vlak bij het vliegveld waren vroeg ik hem hoe hij zich voelde nu ze samen op reis gingen, hij en zijn zoon. Hij dacht lang na. Toen zei hij: Ik ben nog nooit zo bang geweest.

Hij was heel stil. Nog stiller dan anders. Ik liet hem een tijdje zo naast me in de auto zitten. De jongens zaten op de achterbank, mijn zoon Ruben en Deedee, beste vrienden. Ze keken uit het raam en telden vrachtwagens, ze volgden het gesprek niet. Ze waren al over de vierhonderd.

Nog nooit zo bang geweest.

Jan van Mersbergen, *De laatste ontsnapping*, Uitgeverij Cossee, Amsterdam, 2014 (p. 5).

Opdracht 7

Wat weet je van de hij-figuur? Vul het schema in.

	Heb ik gelezen	Heb ik afgeleid uit het fragment
naam		
leeftijd		
beroep		
uiterlijk		
kleding		
karakter		
gemoeds-gesteldheid		

Opdracht 8

- Als je de drie fragmenten vergelijkt, zie je natuurlijk verschillen. Maar zie je ook een ontwikkeling? Beschrijf die (per fragment) kort.
- In de drie fragmenten worden op verschillende manieren personages 'neergezet'. In welk fragment vind jij dat het prettigst gedaan? Geef een korte toelichting.

Opdracht 9

Met de introductie van het personage wekt de schrijver verwachtingen bij de lezer: die krijgt al een vermoeden van de verdere ontwikkeling, van wat het probleem zou kunnen zijn, bijvoorbeeld. Beschrijf bij de drie fragmenten kort jouw verwachting.

Opdracht 10

De drie gekozen fragmenten hoeven natuurlijk niet representatief te zijn voor de periode waarin ze geschreven zijn: andere schrijvers uit dezelfde tijd kunnen hun personages heel anders hebben geïntroduceerd.

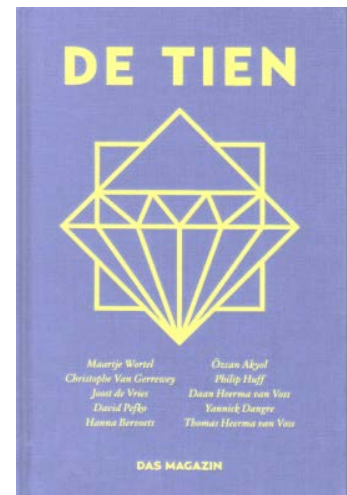
Doe een onderzoekje. Zoek uit de drie perioden (dus zo tussen 1850-1880, rond 1950 en uit deze tijd) een boek of verhaal en kijk hoe de schrijver een personage voor de lezer neerzet. Maak een kort verslag van je onderzoekje, waarin je jouw bevindingen vergelijkt met de drie fragmenten hierboven.

De tien

Op 23 mei 2014 verscheen *De tien*. Tien auteurs uit Nederland en Vlaanderen schreven een nieuw verhaal dat kenmerkend voor hun schrijverschap moest zijn. Alleen auteurs van Nederlandstalige fictie, geboren na 1 januari 1980, mochten meedoen. Het boek verscheen ter ere van het tiende nummer van het literaire tijdschrift *Das Magazin*, als jubileumeditie.

Volgens de samenstellers ging het om de tien beste jonge schrijvers van 'dit moment'. Het zijn de auteurs uit Nederland en Vlaanderen die het gezicht zullen vormen van de literatuur van morgen'.

Elk verhaal opent met een zin of een paar zinnen uit dat verhaal over een hele pagina en een illustratie op de volgende pagina. Daarna begint het verhaal.

Opdracht 11

Je leest hier van vier verhalen de zin die als opening in het boek is afgedrukt en het fragment waaruit die zin afkomstig is. Lees die fragmenten en bepaal bij elk fragment of de openingszin een typering is zoals Jan Brokken (inleiding), Louis Stiller (inleiding) en Franca Treur (opdracht 1 t/m 4) die bedoelen.

schrijver	Maartje Wortel
titel	Iemand die het meent
openingszin(nen)	Het was Mia. Ze hoorde het aan de riempjes van de laarzen die uitgetrapt werden, de lichte voetstappen. Iemand die er is. Iemand die thuiskomt.
fragment	<p>Het was 02:08 op de digitale wekker toen Reza een auto hoorde naderen. Vlak bij het weiland sloeg de motor af, iemand stapte uit. Niet veel later hoorde ze gerommel aan de deur, de sleutel in het slot. Een paar seconden was ze bang dat het een inbreker was, er viel weinig te halen, maar ze had makkelijk verkracht kunnen worden op haar land. Ze had alleen zichzelf om zich te beschermen.</p> <p>Het was Mia. Ze hoorde het aan de riempjes van de laarzen die uitgetrapt werden, de lichte voetstappen. Mia tilde de deksel van de pan en nam een hand popcorn. Iemand die er is. Iemand die thuiskomt.</p> <p>Toch was Reza er nog altijd niet gerust op.</p> <p>Mia kwam de laatste tijd steeds vaker midden in de nacht naar de camper, gewoon op doordeweekse dagen, naar eigen zeggen van een repetitie; maar zoiets kun je niet controleren. 'Alles is uiteindelijk één grote repetitie,' zei Reza. Ze had gedaan alsof ze een grapje maakte en Mia zei: 'Ja, lieverd. Blijven oefenen, dus.'</p> <p>'Hé, ben je nog wakker?' vroeg Mia toen ze de slaapcabine binnenstapte. 'Wat denk je? Dat ik kan slapen als jij de hele nacht wegblijft?'</p>

	<p>Ze sprong op uit bed, trok haar nachtjapon omlaag over haar billen, huiverde. Ze dacht: Ik moet hier niet aan beginnen, maar lang kon ze die gedachte niet vasthouden, en ze begon er natuurlijk wel aan.</p> <p>'En jij?'</p> <p>'Wat en ik?'</p> <p>'Heb je het leuk gehad?'</p> <p>'Prima,' zei Mia. 'Gewoon, een repetitie.'</p> <p>'Laat je vingers eens ruiken dan,' zei Reza, zo kalm mogelijk.</p> <p>Mia keek haar ongelovig aan, haar pupillen verwijdden zich.</p> <p>(pagina 22)</p>
<p>Typering zoals Brokken, Stiller en Treur die bedoelen? Geef korte toelichting.</p>	

schrijver	Joost de Vries
titel	Een kamer voor mezelf
openingszin(nen)	Natuurlijk, zei hij vervolgens in zijn onweerstaanbare camembertengels, na afloop zouden we allemaal opgehangen worden als landverraders.
fragment	<p><i>'Welcome everybody.'</i></p> <p>De stem kwam van de eerste rij, waar een meneer was gaan staan. Met zijn ene hand hield hij zich vast aan een bagagerek, met zijn ander bracht hij een microfoon naar zijn mond. Lange man, sierlijk slank, hij droeg een colbertje dat bijna tot op zijn knieën viel, als een soort doktersjas. Terwijl hij sprak keek hij verlegen naar zijn schoenen, wat iets charmants had, aangezien hij zeker zestig was en een markante, verweerde kop had alsof hij kolonel bij het Vreemdelingenlegioen had kunnen zijn.</p> <p><i>'Welcome to the battle of Waterloo.'</i></p> <p>Hij zou ons uitleggen waar we ons straks konden melden op het kampeerterrein, waar we onze uniformen konden ophalen, hoe laat we ons morgen waar moesten melden. Maar hij wilde ons allemaal extra welkom heten, aangezien wij als Britten en Nederlanders zo galant waren morgen aan de zijde van Napoleons Frankrijk te vechten. Hij stak zijn vuist omhoog, glimlachend: <i>'Vive l'Empereur! Vive Napoleon!'</i></p> <p><i>'Vive l'Empereur! Vive Napoleon!'</i> riepen wij terug.</p> <p>Natuurlijk, zei hij vervolgens in zijn onweerstaanbare camembertengels, na afloop zouden we allemaal opgehangen worden als landverraders. <i>Affcurz, afzerwarts, ol of you shell be hang-ed as zree-tors.</i></p> <p>Iedereen lachte luidkeels en voor onze gids was dat het teken dat de <i>esprit du corps</i> goed was, en hij liet een doos met programmaboekjes voor de slag van morgen rondgaan.</p> <p>(pagina 53/54)</p>
<p>Typering zoals Brokken, Stiller en Treur die bedoelen? Geef korte toelichting.</p>	

schrijver	David Pefko
titel	Knoblewurst
openingszin(nen)	Jerry dacht aan de botanische shampoo die naar mos rook en vrijwel altijd in zijn ogen terecht kwam.
fragment	<p>Jerry dacht aan de botanische shampoo die naar mos rook en vrijwel altijd in zijn ogen terecht kwam. Het prikte verschrikkelijk, zo erg dat hij vanmorgen pas na een paar minuten uitspoelen zijn vrouw kon aankijken. Hij had haar door zijn wimpers in de deuropening zien staan met een föhn in haar hand. Ze vroeg hem allemaal dingen die hij niet kon horen.</p> <p>'Wacht even, je ziet toch dat ik shampoo in mijn ogen heb?' had hij zo kalm mogelijk tegen haar gezegd.</p> <p>'En dan ga je zo zeker weer weg?' had ze gevraagd.</p>

	<p>'Natuurlijk ga ik weer. Ik werd gebeld door meneer Nussbaum. Hij was in paniek, maar hij is altijd in paniek. Dus ik ga hem even geruststellen. Snap je?'</p> <p>'Nee, dat snap ik niet. Ik snap er sowieso niets van, was je dat niet duidelijk geworden Jer?' vroeg ze met grote ogen. 'Ik heb er niets, maar dan ook niets, mee te maken. Ik hoop dat je dat ook tegen iedereen gaat zeggen. Wat zullen mensen wel niet van me denken?'</p> <p>Jerry drukte haar hoofd tegen zijn nog natte borst en zei dat alles goed zou komen. Dat hij alles onder controle had. Zijn vrouw snikte zachtjes en Jerry streek met zijn vingers over de ronding van haar linkerborst.</p> <p>'Heb jij dat witte hemd gezien, die Kiton?'</p> <p>Zijn vrouw knikte tegen zijn borst. 'Bij de spullen van de stomerij in de gang. Zal ik het voor je halen?'</p> <p>'Als je wilt? Ik kan het ook zelf, hoor.'</p> <p>'Nee, nee ga jij jezelf nou maar klaarmaken, je komt anders te laat.'</p> <p>Hij was te vroeg in zijn auto gestapt, te vroeg de straat uitgereden en zonder er bij na te denken ruim een halfuur voor zijn afspraak de lunchroom ingelopen. (p. 69/70)</p>
Typering zoals Brokken, Stiller en Treur die bedoelen? Geef korte toelichting.	

schrijver	Hanna Bervoets
titel	Spinnewiel
openingszin(nen)	Haar maag was die ochtend als een waterpas. Wanneer ze zich bewoog, klotste de inhoud alle kanten op, zwaar en log.
fragment	<p>'Zal ik verder lezen?' Lucy zegt niets. 'Waar waren we gebleven?'</p> <p>'Weet niet,' fluistert Lucy nu. En ze kreunt, een paar keer achter elkaar.</p> <p>'Het geeft niet,' zegt Nina.</p> <p>Ze schuift de loszittende kaft over het voorblad, denkt aan een paar maanden geleden: de dag na de avond waarop ze de fles Amaretto uit het kerstpakket leegdrank.</p> <p>Haar maag was die ochtend als een waterpas. Wanneer ze zich bewoog, klotste de inhoud alle kanten op, zwaar en log, het evenwicht secondelang verstoord; ze was in geen tijden zo misselijk geweest. Maar, dacht ze, dit ervaart Lucy misschien wel iedere dag. En al lag Lucy op dat moment kilometers verderop in kamer 3.14, opeens voelde haar dochter heel dichtbij: dichterbij dan ze de afgelopen maanden gevoeld had, ja, dichterbij dan tijdens de ochtenden dat ze naast haar zat, haar hand vasthad, toekeek hoe ze in een groot vreemd bed lag te kronkelen. Troosten is per definitie eenzaam, maar lijden is delen, ook wanneer je alleen bent. Nina staat op.</p> <p>Ze loopt om het bed heen, trekt haar gympen uit, slaat het dekbed opzij.</p> <p>'Pas op, ik kom erbij.'</p> <p>Het matras deukt in onder haar gewicht. Lucy glijdt vanzelf naar haar toe, als de vracht op de vloer van een kapseizend schip. Nina wil haar armen om haar heen slaan, haar tegen zich aandrukken, voelen, ruiken: aanraken. Maar Lucy schudt haar hoofd alweer. Nee-hee. (p. 93)</p>
Typering zoals Brokken, Stiller en Treur die bedoelen? Geef korte toelichting.	

Opdracht 12

Welk van deze vier verhalen zou je helemaal willen lezen? Geef een korte toelichting bij je keuze, waarin je iets zegt over het onderwerp, maar vooral ook over de stijl, de manier van schrijven.